

Skogstrolen i uterummet

Att vara ute i naturen ger speciella förutsättningar för lärande. Naturens material och årstidsväxlingarna kan vara utgångspunkt. På Skogstrollets förskola tas de små barnens lek och upptäckter till vara och dokumenteras för att sedan vidareutvecklas i barngruppen.

För oss är "småbarnsmatte" att mäta och sortera, att se likheter och olikheter och att jämföra. Det ska vara kopplat till barnens erfarenheter och intressen och det ska ge dem utmaningar. Barnen måste få en chans att tänka kring det de gör. Bra förutsättningar för lärande är att det är lustfyllt, roligt och att barnen får uppleva, i detta fall matematiken, med hela kroppen.

Vi tar det lugnt och har inte bråttom, för vad är det vi ska hinna med? Vi ska hinna leka, leva och uppleva och därigenom få erfarenhet. Barnen upplever kanske inte direkt i leken att det är ett lärande. Men när vi pratar om bilder eller saker barnen gjort, det vi kallar reflektion, kan barnen förstå att de lär sig. Att få uppleva, upptäcka och vara nyfiken och att få lust att vilja veta mer känns positivt, även för en vuxen. Pedagoger väljer att arbeta på olika sätt beroende på barn, miljö och intressen. Vi har valt att arbeta i uterummet.

Naturens pedagogik

Vi som jobbar mycket ute i naturen anser förstås att det är fenomenalt för lek och lärande. Det finns speciella förutsättningar för lärande i uterummet och för att upptäcka det måste man vistas där. När jag började arbeta ute trodde jag att det bästa sättet att arbeta var att ta ut material från förskolan, "allt det man kan göra inne kan man göra ute". Det tog säkert ett år innan jag upptäckte, eller rättare sagt barnen upptäckte, att materialet och pedagogiken fanns i "uterummet". Naturen har sin egen pedagogik och sitt eget material. Man kan säga att i uterummets väggar sitter inga "dammiga" traditioner så som fallet kan vara i innemiljön.

*Elisabeth Ämtning är förskolelärare på Skogstrollets förskola i Långviksmon.
elisabeth.amting@fcbu.ornskoldsvik.se*

Uterummet är speciellt genom att det förändras under året. Kända saker återkommer men kanske i ny skepnad. Vi följer årstiderna och de fyra elementen, det är de ramar vi arbetar utifrån. I naturen hittar vi symmetri och mönster. Hos oss kan man se de raka bruna tallarna mot den gråvita laven, det ser ut som grekiska kolonner eller en katedral. Barn är sinnliga och ser och mår bra av det vackra. Matti Bergström har någon gång sagt "Är man i en miljö där det finns dofter, ljus och det är vackert så står alla våra sinnen vidöppna". Den estetiska dimensionen är inte att förakta i matematiken.

I uterummet finns plats för alla. Där finns material som passar de flesta och som används i olika sammanhang. Det blir pedagogens uppgift att se och ta tillvara det barnen gör. För det krävs ett tränat öga men när vi väl ser det så är det inspirerade och uppmuntrande även för oss. Hur kan man se med barnens ögon och försöka tolka naturen och förstå vad som är början till matematiskt tänkande? Kanske genom att ta tillvara det enkla, ställa de rätta frågorna och inte glömma att leken är det som genomsyrar allt. Det krävs mod att utgå från nuet och lita på att det vi ser är början på något. Vi följer med stort tålamod leken och erbjuder material och vi ställer kanske frågor. Snart är barnen inne i en konstruktion eller ett experiment, en mätning eller en vägning. Det kan hända roliga, oväntade och spännande saker, som ger bestående minnen.

Tjärstubben blev en passare

Den runda formen är central och viktig för oss. Den återkommer i härdens, kåtans, samlingsstubbarnas, stenlabyrintens form, i solen och månens form och i vår almanacka där vi ser året som en cirkel.

Den roligaste och mest häpnadsväckande upptäckten gjordes förra hösten när en pojke upptäckte att han kunde göra en ring med en tjärstubble. I vår skog sysselsätter sig barnen ofta under sommarhalvåret med att dra/bryta upp tjärstubbar ur den sandiga skogsmarken. Dessa är lite spretiga till formen. Nu hade pojken satt ner en spets i marken och vred runt stubben med en annan av spetsarna i marken. "Titta, titta jag kan göra

en ring, jag kan göra en ring." Glädjen var enorm både från hans sida och från personalens. Kamraterna blev mest förvånade.

Upptäckten ledde till att barnen gjorde cirklar även på andra sätt, tex genom att använda vår gungbräda. Vi har en planka ligande på en stubbe som ligger. Den är urholkad för att passa brädan. Det gör att gungbrädan inte sitter fast i marken utan kan vridas runt med brädan. Stubben blir nävet när man vickar ner ena sidan av brädan. Cirkeln vi fick runt gungbrädan blev sedan till en årsring som liknar vår utealmanacka.

En dag visade jag dokumentationen av cirkelns upptäckt och jag erbjöd barnen ett snöre och några pinnar och undrade om barnen kunde använda sig av detta för att göra cirklar. Barnen såg länge på mig och jag kunde riktigt se hur dom funderade på hur jag hade tänkt. Diplomatska som barn är tog en flicka snörets spets och ritade en rund ring, genom att använda snörspetsen som en penna. Hon förstod att alla saker jag lagt fram kunde användas till att göra cirklar, men hur? Jag hade väl tänkt att barnen skulle komma på att binda fast snöret i en pinne eller så, men barnet använde sin egen erfarenhet.

Sedan såg sig barnen omkring och hämtade stenar som de la i en ring, med en sten som ett nav i mitten. Ett barn visade att man kan sätta ner ena foten i mitten och vrida med klacken runt en cirkel på samma sätt som med tjärstubben. Barnen hade reflekterat och de tänkte på sitt eget sätt, inte efter mina teorier om hur de skulle tänka.

Därefter såg vi ofta cirklar på den sandiga marken. Cirkelritningen pågick under en längre tid och vi kunde se cirklar på andra platser i skogen. Oftast fanns ett nav i mitten liksom i cirkelarna som gjordes med tjärstubben. Efter en tid visade jag att stubben liknade en passare och barnen fick sedan prova att rita med en sådan.

Hur ska vi sen gå vidare med nya barn? Ska de få göra sin egen upptäckt eller ska vi visa hur några barn gjorde en gång, som ett fiffigt sätt att rita ringar?

Året runt i skogen och på bakgården

Vi tittar på likheter och olikheter, på färg och form. Vi jämför långa och korta barr eller långa och korta, tjocka och smala pin-

nar. På hösten plockar vi olika svampar, tickor och fjädrar som vi sorterar. Vi gör samlarlådor där barnen sorterar och samlar sina "skatter".

På hösten kan vi också följa en svamps uppväxt. Hur många dagar tar det för en flugsvamp att komma upp? Det tog lite mera än en vecka men kan det vara olika för olika svampar? Man kan ha olika teorier om varför. I höstas följde vi en liten myrstack och såg den växa sig större och större för varje

vecka. Hur kommer den att se ut i vår, när snön har tinat bort? Vi kan hela tiden se att naturen bjuder oss på sinnliga men kluriga material som vi människor mår bra av att betrakta, leka och arbeta med.

Under vinter är snö ett bra konstruktionsmaterial. Barnen säger att man bara kan bygga en rund igloo. I mars varje år bygger vi en igloo med snöblock, ibland blir den rund ibland ser vi att den liknar en annan form.

I år har vi också hittat fina istappar som vi har jämfört och mätt.

Hur hög är en stor snögubbe? Vår snögubbe var två 5-åringar och en 2-åring hög ungefär. Men hur kan det komma sig att snögubben blir mindre och mindre?

Sommarhalvåret bjuder på byggmaterial av olika slag, både tungt och lätt. Vi väger stenar och tegel. Tegel är ett bra material, tungt men skört och vackert.

Gungbrädan används ofta till att väga olika saker. Barnen kan väga sig själva och samtidigt träna balansen.

Barnen mäter omkrets på olika sätt. På bilden här ovanför mäter barnen att ett träd är 4 armar runt om. Jag visade sen en bild som jag hittat i ortstidningen där två vuxna håller runt en tall med sina 4 armar. Vilket träd är tjockast? Barnens träd eller de vuxnas? När det blir vår ska vi åka till de vuxnas tall och mäta med barnarmar.

Veckans äventyr

Vi har en pärm på förskolan som heter Veckans äventyr där vi dokumenterar aktiviteter vi gjort under veckorna året runt. Ibland tittar vi i pärmen och ser vad vi gjorde samma vecka förra året. I år tappade vi björksav en vecka tidigare än förra året. Vår pärm med veckans äventyr kunde vara vår verksamhetsberättelse. Den används vid utvärdering av verksamheten.

Bilden som förstärker

Vi fotograferar mycket och det kan verka som att vi gör upptäckter varje dag, men så enkelt är det inte. Digitalkameran är dock alltid med. Fokus blir då på det som barnen faktiskt gör.

Bilden förstärker minnen och lärandet. Bilden symboliserar vad vi lärt och visar oss vägen att gå vidare. När vi fotograferar en aktivitet fotograferar vi samtidigt ett viktigt ögonblick i barnets vardag. Den vuxne ser leken, barnets arbete, som något värt att uppmärksammas. Barnet lär i leken, det är en lärande människa. "Titta, du kan."

Vi använder bilderna att reflektera kring och det är viktigt även för barnen. Vi tar en stund varje dag med de lite större barnen där vi tänker kring: Vad har vi gjort i dag, vad har du lärt dig? Samtidigt kan vi vuxna berätta vad vi lärt oss. Det blir en stund för eftertanke för alla. Vi kallar våra digitala bilder för "dokumentation". Visserligen har vi oftast text till men det är bilden som talar, berättar och bekräftar.

Upplevelsen som utgångspunkt

Man kan säga att i naturen finns värdegrunden, respekten för livet. När det gäller ämnen menar vi att matematiken kanske är det ämne där utemiljön kan hjälpa till som mest för att göra det begripligt. Det blir en utmaning att integrera många ämnen i uteverksamheten. Gränserna suddas ut och allt vävs samman. Lärandet har sin utgångspunkt i upplevelsen och kommer inte "uppifrån" eller från en bok. Det finns inte någon tradition i lärande i utemiljön, utan det bygger på att utgå från vad som händer här och nu. Därför är det viktigt att vi litar på att det håller, och tror på att vi är på rätt väg eftersom vi dag efter dag får nya erfarenheter. Vi lär för livet men det kan vi kanske inte testa eller bevisa just nu. Hela tiden försöker vi utveckla metoderna i uterummet. Det är ingen lätt uppgift men om vi är lyhörda så är det många gånger barnen som visar oss vägen.